

Advies m.b.t. bevergraverij 'Julie Postel' te Boxmeer

Notitie van de Zoogdiervereniging

Datum	22-03-2021
Projectnummer	2021.017
Projectnaam	ADVIES M.B.T. BEVERGRAVERIJ 'JULIE POSTEL' TE BOXMEER
Opdrachtgever	ERFGOEDINSTELLING JULIE POSTEL
Kwaliteitscontrole	Elze Polman
Status	DEFINITIEF
Auteur(s)	Wesley Overman & Vilmar Dijkstra
Projectleider	Vilmar Dijkstra
Documentnummer	N2021013

Bezoekadres:

Natuurplaza, Mercator III
Toernooiveld 1,
6525 ED Nijmegen

Triodosbank: 78.49.24.767
IBAN: NL08 TRIO 0784 9247 67
BIC: TRIONL2U

BTW/VAT: 81.45.11.351.B01
KvK: 09148054

1. Inleiding

Op het terrein van zorginstelling 'Julie Postel' te Boxmeer zijn sinds 2018 verzakkingen van het wegdek van de toegangsbrug tot het terrein vastgesteld, die ertoe leidden dat de brug tijdelijk niet meer bruikbaar was voor zwaarder verkeer. De oorzaak van de verzakking bleek graverij van bevers te zijn. De bever heeft zijn burcht en een holencomplex vlak naast het oostelijke brughoofd gevestigd en gebruikt het talud van de brug en omliggend hooggelegen terrein om er gangen en kamers in te graven, met verzakkingen tot gevolg.

Vanwege verzakkingen van de oever door de graafoctiviteiten van de bever zijn gevaarlijke situaties ontstaan voor de gebruikers van de toegangsbrug en is de toegangsbrug (de enige toegangsweg) niet te gebruiken voor vrachtverkeer, waardoor leveranciers de zorginstelling niet kunnen bereiken. Ook hulpdiensten zoals ambulance en brandweer kunnen het terrein niet bereiken. In 2019 is er vanwege de voorgenomen herstelwerkzaamheden aan de brug een ecologisch onderzoek uitgevoerd om de omvang van het territorium in kaart te brengen en te kijken of een ontheffingsaanvraag nodig was voor de werkzaamheden (Sanders 2019). De aanvraag van een ontheffing bleek nodig, waarvoor een activiteitenplan is opgesteld (Sanders 2019). De ontheffing is verleend en de voorgestelde maatregelen zijn uitgevoerd (Sanders 2020). Dit betreft het herstel van het wegdek en het aanbrengen van betongaas ter voorkoming van graverij van bevers in beide brugtaluds. Het westelijke talud is voorzien van een lengte van 25 meter betongaas aan beide zijden van de brug, vanaf de bodem van 'Het Meer' tot net boven de waterlijn. In het oostelijke brugtalud is aan weerszijden van de brug een lengte van 15 meter betongaas ingegraven in het talud.

De aangebrachte maatregelen bleken niet het gewenste effect te hebben. Ondanks het ingegraven betongaas ontstonden er weer gevaarlijke instortingen bij het oostelijke brughoofd. Mogelijk is het betongaas niet diep genoeg aangebracht en hebben de bevers er onderdoor gegraven. Een andere mogelijkheid is dat de bevers langs het betongaas zijn gaan graven richting het brughoofd. Tevens is in de tussentijd de gasleiding door de bevergraverij verzakt en daardoor gaan lekken. Ook zijn er instortingen en verzakkingen vastgesteld op het terrein aan de noordzijde van het oostelijke brughoofd. Hierdoor is de fietsenstalling verzakt en zijn gaten in paden ontstaan, met risico's van dien. Hierom werd de Zoogdiervereniging in februari 2021 gevraagd om een beoordeling te maken en advies uit te brengen.

Bevers zijn (inter)nationaal strikt beschermd. Activiteiten en werkzaamheden die een schadelijk effect op de functionaliteit van een bevervestiging kunnen hebben, dienen bij voorkeur op zodanige wijze uitgevoerd te worden dat er geen negatieve effecten optreden voor de bevers. Als er wel negatieve effecten te verwachten zijn, dan dient er een ontheffing aangevraagd te worden (die al dan niet afgegeven wordt).

Deze notitie heeft a) tot doel de huidige situatie (februari 2021) rond de bever op en rond het terrein van Julie Postel weer te geven, b) de mogelijke oplossingen (ook voor nieuwe ontwikkelingen) op een rij te zetten en c) de onderbouwing voor bepaalde scenario's inzichtelijk te maken.

2. Veldbezoek

Op 23 februari 2021 vond een veldbezoek door Vilmar Dijkstra en Wesley Overman aan het projectgebied plaats. Alle oevers op het terrein van Julie Postel zijn bekeken op de aanwezigheid van sporen van bevers. Buiten het terrein van Julie Postel is gezocht naar de grenzen van het territorium en zijn de toegangen tot het terrein voor bevers in kaart gebracht.

3. Resultaten en mogelijke scenario's

3.1 Resultaten veldbezoek

De aangetroffen sporen van bevers staan in afbeelding 1 weergegeven. Op basis van de aangetroffen sporen en de ligging van geurmerken wordt geconcludeerd dat alle waarnemingen op de kaart afkomstig zijn van bevers die tot één territorium behoren. Het territorium wordt doorkruist door een primaire waterkering. Op de waterkering is een wissel aangetroffen die regelmatig wordt gebruikt door bevers uit dit territorium. In afbeelding 2 worden de ligging van de burcht en de ingestorte hopen onder de fietsenstalling en het tuinpad rond het oostelijke bruggenhoofd weergegeven.

Ten zuiden van de waterkering zijn bij de toegangsbrug tot het terrein van Julie Postel hopen en een burcht aanwezig. Ten zuiden van de brug in de westoever is nog een mogelijk hol aangetroffen. Op vrijwel het gehele terrein van Julie Postel zijn knaagsporen aan de houtige begroeiing aangetroffen. De sloot die aan de noordzijde van het terrein parallel loopt aan de waterkering blijkt een belangrijke foerageerplek. Verder bieden de waterlelies die in het meer groeien waarschijnlijk een belangrijke voedselbron. Ook kan op de kruiden op de oevers gefoerageerd worden.

Ten noorden van de waterkering loopt een sloot vanaf de wissel over de waterkering richting de Maas. In de oever van deze sloot is op meerdere plekken gegraven door bevers, maar hopen lijken er (nog) niet te zitten. Langs deze sloot wordt gefoerageerd op de naastgelegen akkers. Vanaf de sloot wordt op meerdere locaties overgestoken naar de Huttense Kuil (de noordelijke plas op afbeelding 1). In de Huttense Kuil zijn burchten, een hol en een mogelijk hol aanwezig. De houtige begroeiing rondom de plas dient als voedsel.

3.2 Scenario's

Hieronder zijn verschillende scenario's beschreven. De haalbaarheid van de scenario's moet verder worden onderzocht en zal afhankelijk zijn van de medewerking van andere partijen, juridische kaders en financiën.

3.2.1 Scenario 1: Niets doen

In de huidige vorm biedt het territorium de bevers voldoende ruimte, geschikt habitat en voedsel om het territorium langdurig te laten voortbestaan. Het terrein van de zorginstelling is momenteel niet toegankelijk voor leveranciers en hulpdiensten en er is een gevaarlijke situatie ontstaan aan de gasleiding. De risico's en overlast zijn dermate groot dat het scenario 'niets doen' geen reële optie is.

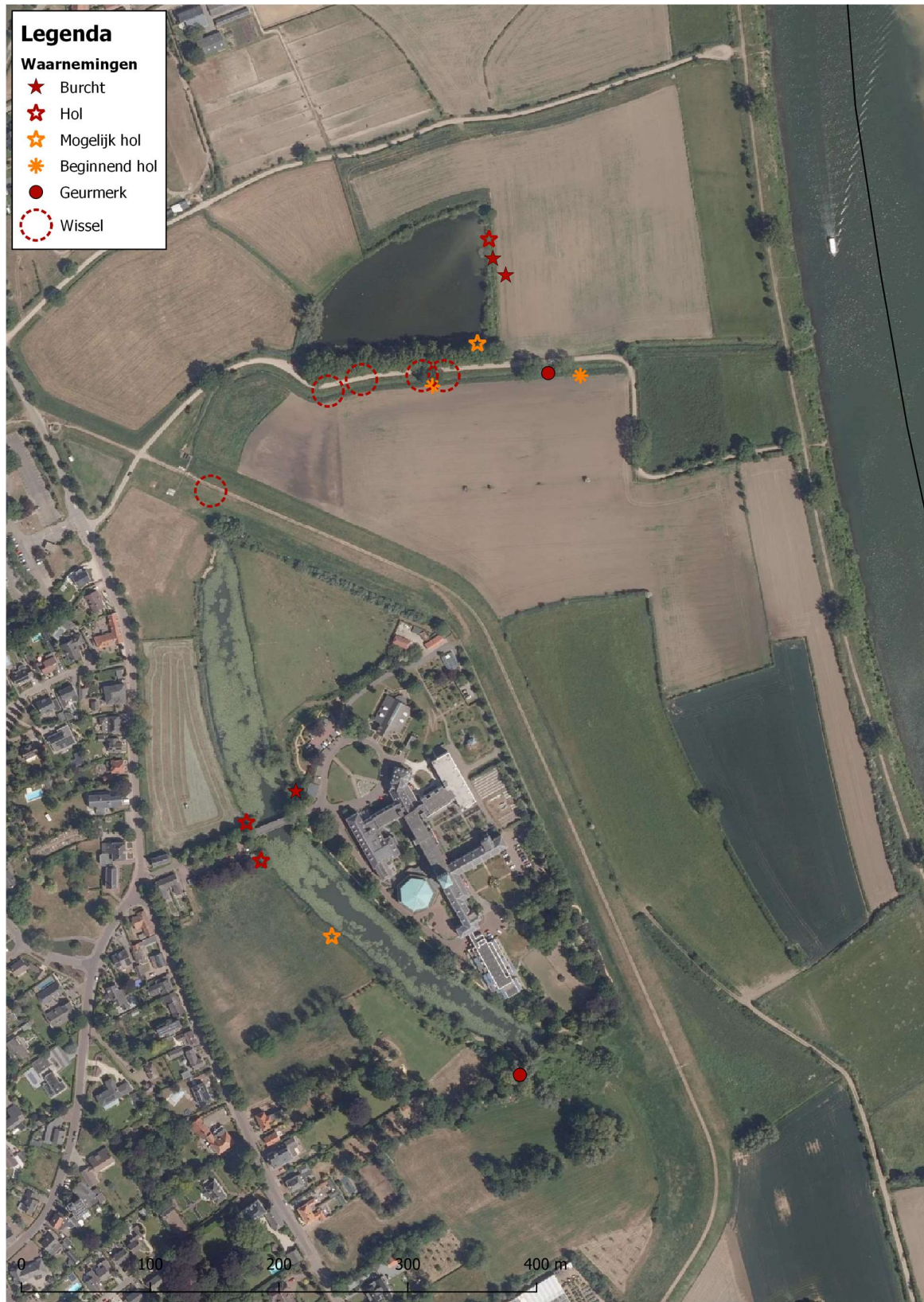
3.2.2 Scenario 2: Bevers behouden het gehele territorium

Als het de bedoeling is dat de beverfamilie blijft op de huidige locatie, dan is het noodzakelijk om een aantal maatregelen te nemen om verdere overlast en schade te voorkomen. Deze maatregelen worden hieronder besproken.

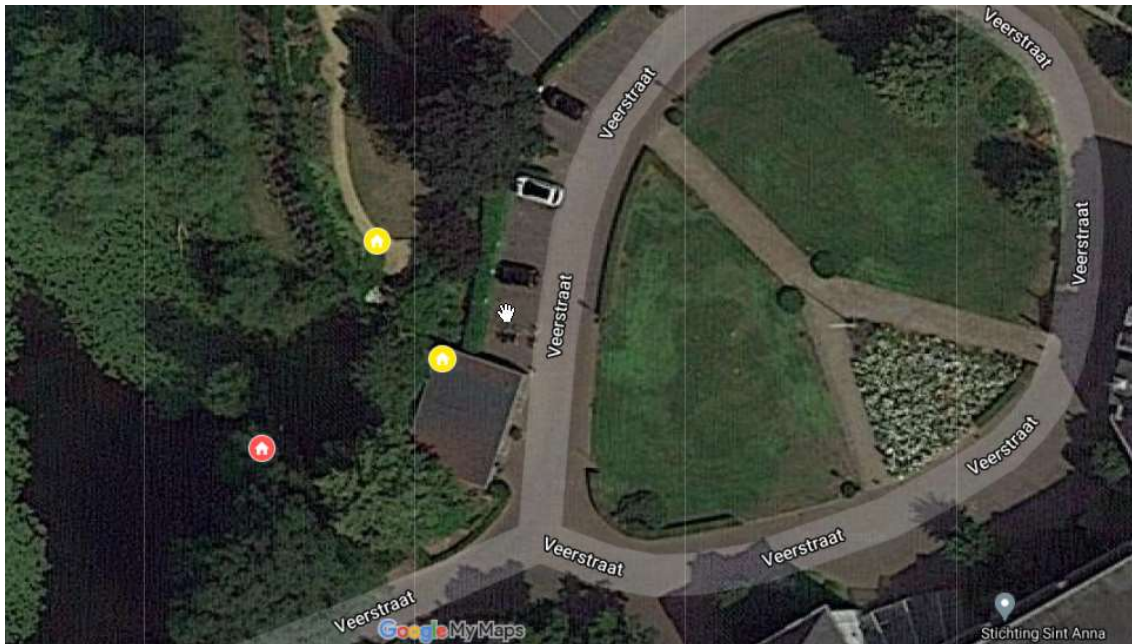
1. Tweede toegangsweg aanleggen

Het aanleggen van een tweede toegangsweg kan een deel van de problemen oplossen. De toegang tot het terrein voor leveranciers en hulpdiensten kan hierdoor hersteld worden. De aanleg van de tweede toegang zal dan over de waterkering van Waterschap Aa en Maas moeten lopen. Waterschap Aa en Maas zal moeten beoordelen of dit kan en mag. Eventueel kan een dergelijke tweede toegangsweg ingesteld worden totdat de problemen rond de toegangsbrug zijn opgelost.

Deze maatregel lost de verzakkingen en instortingen in de tuin en bij de fietsenstalling niet op, waardoor het gevaar van wegzakken van machines en mensen blijft bestaan. Daarmee is deze maatregel geen duurzame optie, maar wel een goede tijdelijke optie.

Afbeelding 1: Aangetroffen sporen van bevers op en rond het terrein van Julie Postel (vraatsporen niet weergegeven).

Afbeelding 2. Close up van de ligging van de burcht (rode stip met wit huis) ten noorden van de brug op de oostoever en de twee ingezakte hollen onder de fietsenstalling en het tuinpad (gele stippen met wit huis).

2. Fundering wegdek versterken/ontoegankelijk maken

Het versterken van de fundering van het wegdek kan de verzakkingen van de weg oplossen. Hiertoe dienen er over een lengte van ongeveer 10-15 meter, vanaf het punt waar de brug het land raakt, langs beide zijden van de weg stalen damwanden te worden geplaatst tot een diepte van minimaal 2 meter. Tussen de geplaatste damwanden moet grond worden verwijderd en het gat worden volgestort met beton. Voor de leidingen die er door de grond lopen (o.a. gasleiding), moet een sleuf vrij van beton blijven, die van boven toegankelijk is, zodat men er van boven bij kan indien dat noodzakelijk is.

Deze maatregel zorgt ervoor dat de toegangsbrug weer gebruikt kan worden en dat er waarschijnlijk geen nieuwe verzakkingen in het wegdek kunnen ontstaan, maar lost de verzakkingen en instortingen in de tuin en bij de fietsenstalling niet op. Daarvoor zijn aanvullende maatregelen noodzakelijk.

3. Oevers rondom de brug ongeschikt maken en een beter alternatief aanbieden

Een beverburcht en meerdere hollen bevinden zich aan de noordoostzijde van de brug. Ook rond het westelijke brughoofd bevinden zich enkele hollen. Bij het ongeschikt maken van de oevers rondom de brug zullen deze burcht en hollen komen te vervallen. Juridisch moet dit mogelijk zijn, omdat de bevers nu al alternatieven hebben langs de plas die buitendijks, maar binnen hetzelfde beverterritorium ligt (Huttense Kuil) en waar burchten en hollen aanwezig zijn. Het is echter verstandig om ook op het terrein van Julie Postel een alternatieve burchtlocatie in te richten op een deel van een oever waar de bevers zonder schade aan te richten kunnen graven. Dat kan bijvoorbeeld op de westoever ten noorden van de brug waar nu al enkele knotwilgen staan. Een dergelijke alternatieve burchtlocatie kan worden ingericht door een oever over een lengte van ongeveer 20 meter en met een breedte van 5 meter een meter te verhogen en in te planten met wilgen. De oever moet daar ongeveer 1 meter diep zijn, of op die diepte worden gebracht. Met deze alternatieve burchtlocatie wordt de graafdruk op de andere binnendijkse oevers verlaagd.

Om de kwetsbare oevers ongeschikt te maken, lijkt het gebruik van betongaas minder geschikt te zijn, zoals de reeds genomen maatregelen laten zien. Probleem daarbij is dat de onderkant van het gaas

net zo diep in de bodem moet komen als de diepte van de watergang, om te voorkomen dat de bevers er onderdoor graven. De watergang is op de bewuste locatie dieper dan 1 meter. Hoe dieper dat gaas moet komen hoe lastiger het wordt, omdat bij het graven van een sleuf onder het grondwaterniveau, de sleuf gewoon weer volstroomt met een mengsel van grond en water en niet de juiste diepte wordt bereikt.

Een betere, maar waarschijnlijk duurdere optie is het plaatsen van stalen damwanden langs de oevers. Aan de noordzijde van het oostelijke brughoofd zal die wering 60 meter lang moeten zijn, vanwege het hoge talud waar de bever zich in kan vestigen. Aan de zuidzijde van het oostelijke brughoofd is het aan te bevelen minimaal 125 meter stalen damwand aan te brengen om ondermijning van paden en gebouwen te voorkomen. Aan de noord- en zuidzijde van het westelijke brughoofd volstaat een stalen damwand van 25 meter lengte aan beide zijden. Het plaatsen van stalen damwanden onder de brug zal lastig/onmogelijk kunnen zijn, omdat er weinig werkruimte is. De beste oplossing om te voorkomen dat bevers vanaf daar kunnen gaan graven is de aanleg van een plas/dras-oever, in combinatie met het betongaas dat daar in 2019/2020 al is geplaatst. Deze vooroever zal minimaal 10 meter breed moeten zijn en aan alle vier de zijden 10 meter parallel moeten overlappen met de damwanden.

In plaats van de stalen damwanden kan er ook voor gekozen worden om de gehele lengte aan kwetsbare oever van een plas/dras-oever van minimaal 10 meter breed te voorzien. Door gebruik te maken van een lage oever worden holen snel zichtbaar door instortingen. Daarnaast kan het al aangebrachte betongaas voorkomen dat de bevers verder gaan graven. Daarom is het aan te bevelen voordat de vooroever wordt aangelegd ook langs het gehele traject waar vooroevers komen te voorzien van betongaas.

Uit ecologisch oogpunt en qua oplossing voor de problemen is dit een mogelijk scenario, echter de kosten hiervan zijn (erg) hoog.

3.2.3 Scenario 3: De bevers worden binnendijks geweerd door een deel van het territorium ongeschikt te maken of af te sluiten en eventueel buitendijks het verlies van habitat te compenseren

1 Binnendijkse deel ongeschikt maken

Een maatregel kan zijn om alle binnendijkse voedselbronnen voor de bever ontoegankelijk te maken, dan wel te verwijderen. Bomen en struiken die door bevers worden gegeten, moeten dan worden verwijderd, van geschikt gaas (minimaal 2 mm draaddikte) worden voorzien of met een antivraatmiddel (Wöbra) worden ingesmeerd. Bevers eten echter niet alleen bomen en struiken maar ook kruiden en waterplanten. Het is ondoenlijk om alle eetbare kruiden en vooral de grote hoeveelheid waterlelies die aanwezig is, helemaal te verwijderen. Daardoor wordt deze maatregel als onuitvoerbaar beschouwd en valt af.

2 Binnendijkse deel ontoegankelijk maken

Een oplossing kan bestaan uit het afsluiten van het binnendijkse deel van het beverterritorium, waar de bevers overlast veroorzaken met een beverwerend raster. De enige plek waar redelijkerwijs een degelijke beverwering gemaakt kan worden is evenwijdig aan de waterkering van Waterschap Aa en Maas, die aan de oostzijde van het terrein van Julie Postel ligt (lengte ongeveer 1 km). Een beverkerende wering van deze lengte is nodig om te voorkomen dat bevers tijdens hoogwater alsnog eenvoudig langs het raster de waterkering oversteken en weer op het terrein van het zorgcentrum komen. Op een inventariserende vraag aan het waterschap of ze hieraan willen meewerken, werd aangegeven dat het waterschap hier niet onwelwillend tegenover staat. Een dergelijk raster moet boven op de waterkering komen, of binnendijks onderlangs lopen. Buitendijks onderlangs gaat er

tijdens hoogwater voor zorgen dat de bevers over het raster zwemmen.

Door het plaatsen van een raster zal de bever het gehele terrein van Julie Postel als onderdeel van zijn territorium moeten missen. Het overgebleven deel van het territorium (een plas, een sloot en een onbekend deel van de oevers van de Maas), biedt naar verwachting niet voldoende voedsel om een bevestiging langdurig in stand te houden. Als geaccepteerd wordt dat op termijn de bevers het voedsel op hebben en deze vestiging vervolgens verloren gaat, dan kan worden volstaan met het afsluiten van het binnendijkse deel van het territorium. Als het verlies aan foerageergebied gecompenseerd moet worden, dan moet onderzocht worden waar dat binnen het huidige territorium kan plaatsvinden. De Huttense Kuil is eigendom van een holding in Vught. De watergang die vanaf de waterkering naar de Maas loopt is eigendom van het Waterschap. De mogelijkheden voor compensatie/mitigatie dienen nader onderzocht te worden. Het lastige hierbij is dat ontwikkeling van houtige begroeiing buitendijks doorgaans ongewenst is in verband met de gewenste afstroming tijdens hoogwater.

Het onbereikbaar worden van de burcht en holen op het terrein van Julie Postel is bij een lage waterstand van de Maas geen probleem, vanwege de reeds aanwezige holen en burchten buitendijks. Bij hoogwater zullen de buitendijkse burchten en holen onder water lopen en zullen de bevers op zoek gaan naar een hogere droge plek in het landschap. Bij deze zoektocht is de kans groot dat ze voor de waterkering kiezen om in te graven. Om dit probleem te ondervangen moet een hoogwatervluchtplaats worden ingericht. De hoogwatervluchtplaats moet bij hoogwater ongeveer één meter boven water uit blijven steken en het oppervlak dat boven water uit blijft steken moet minimaal 3 x 5 meter beslaan (Dijkstra & Polman, 2018). Door gebruik te maken van klei kan een hoogwatervluchtplaats met een steiler talud worden aangelegd waardoor opstuwing wordt verminderd. Door de hoogwatervluchtplaats in te planten met stekelstruiken zoals meidoorn, ontstaat een dichte dekking die rust en beschutting geeft. Daarnaast zorgen de wortels voor stabilisatie van het grondlichaam en van de holen die de bevers er waarschijnlijk in gaan graven.

De bevers zullen aan de buitendijkse kant van het raster moeten komen. Er kan gekozen worden om de bevers te vangen en aan de andere kant van het raster te plaatsen, met de nodige stress voor de dieren en kosten van het vangen. Een andere optie is om een nog niet beproefde methode, waarvan kan worden verwacht dat deze ook werkt. Ter hoogte van de wissels zal dan een klep in het raster worden gemonteerd die slechts naar één kant open kan. Daardoor kan de bever wel van het terrein af, maar er niet meer op. Indien de dieren de klep niet gebruiken, dan zullen ze echter alsnog gevangen moeten worden.

Uit ecologisch oogpunt en qua oplossing voor de problemen is dit een goed scenario. De kosten van het aanleggen van een beverwerend raster van die lengte zijn waarschijnlijk echter hoog. Indien het verlies aan leefgebied gecompenseerd moet worden dan kan het nog complexer worden om voldoende oppervlakte aan geschikte in te richten leefgebied te vinden. Terreineigenaren en Rijkswaterstaat moeten toestemming geven om bomen en struiken te planten en een hoogwatervluchtplaats te creëren.

3.2.4 Scenario 4: De bevers worden verwijderd uit het territorium en (een deel van) het territorium wordt ontoegankelijk of ongeschikt gemaakt

1 Verplaatsen van de bevers uit het territorium naar een andere geschikte locatie

Een andere mogelijkheid is het vangen van de bevers, waarbij de dieren, totdat de familie compleet is, worden opgevangen op een daarvoor geschikte, nog in te richten locatie. Als de familie compleet is, dan wordt deze in een geschikt leefgebied, waar nog geen bevers voorkomen, losgelaten. Deze mogelijkheid is niet verder onderzocht om twee redenen:

1. Er wordt niet verwacht dat, gezien alle problemen die de laatste jaren rond bevers zijn ontstaan, er terreineigenaren of -beheerders worden gevonden waar deze beverfamilie welkom is. Als het buiten de provincie moet gebeuren, dan moet ook toestemming verkregen worden van de betreffende provincie. Er wordt ingeschat dat medewerking van andere provincies erg klein zal zijn. Een deel van de provincies heeft zelf al voldoende bevers binnen haar grenzen (zoals Limburg en Gelderland). De andere provincies zullen vanwege de mogelijke problemen die bevers kunnen veroorzaken niet meewerken, is de ervaring van de Zoogdierverseniging.
2. De organisaties vrezen dat indien er door de verplaatsing schade ontstaat op de nieuwe locatie, zij aansprakelijk worden gesteld.
Vangen en verplaatsen naar een ander geschikt leefgebied is hierdoor waarschijnlijk geen reële optie. Ook het wegvangen en loslaten in de Maas is geen optie omdat de bevers dan snel terugzwemmen naar hun territorium dat tegen de Maas aanligt.

Het wegvangen van de bevers uit het territorium levert een directe oplossing voor de korte termijn. Omdat er in de omgeving veel bevers zitten, zal een leeg territorium echter snel weer worden bezet. Om die reden is het noodzakelijk om als gekozen wordt voor het verwijderen van bevers dat te combineren met het ontoegankelijk of ongeschikt maken van het terrein.

Het ontoegankelijk maken van het gehele territorium is niet reëel omdat er een watergang is die door het gebied naar de Maas stroomt en die is niet af te sluiten voor bevers. Daarnaast kan met hoogwater eenvoudig het buitendijkse deel van het territorium worden bereikt. Wel kan overwogen worden om het buitendijkse foerageergebied ongeschikt te maken door voedselbomen en –struiken te verwijderen en te vervangen voor soorten die de bevers niet of minder graag eten. Daarnaast moet dan het terrein van Julie Postel afgesloten worden met een beverwerend raster, zoals beschreven in scenario 3 punt 2.

2 Euthanaseren van de bevers in het territorium

De beverpopulatie in Nederland is inmiddels zo groot dat geconcludeerd kan worden dat er sprake is van een levensvatbare populatie (Jansman et al. 2016) en dat er sprake is van een landelijke ‘Gunstige staat van Instandhouding’. Dat betekent dat er ecologisch gezien geen bezwaar is om in specifieke situaties bevers die overlast veroorzaken en waarbij geen eenvoudige mitigerende oplossingen mogelijk zijn, of dat deze onevenredig veel geld kosten om overlast te voorkomen, te vangen en te doden. Het huidige beleid van Provincie Noord-Brabant biedt echter geen mogelijkheid om bevers te doden. Vangen en doden is daarom niet mogelijk.

4. Algemeen advies

In de voorgaande hoofdstukken zijn enkele scenario’s met verschillende te nemen maatregelen beschreven. De Zoogdierverseniging adviseert om globaal in beeld te brengen wat de kosten zijn van de verschillende scenario’s en maatregelen. De Zoogdierverseniging heeft weinig tot geen zicht op de kosten van de scenario’s en maatregelen die worden voorgesteld. Waarschijnlijk kan een groot deel van die kosten ingeschat worden door het waterschap en kunnen enkele aannemers bevestigd worden. Als die kosten globaal duidelijk zijn dan wordt geadviseerd om in gesprek te gaan met het bevoegd gezag om samen te onderzoeken welke scenario’s en maatregelen reëel uitgevoerd kunnen worden en daarbij dan een keuze te maken. Het is handig om ook Waterschap Aa & Maas in dat gesprek te betrekken.

5. Literatuur

Sanders, R.M., 2019. Rapportage vaststelling bevers Veerstraat 49 te Boxmeer. Econsultancy, Boxmeer.

Sanders, R.M., 2019. Activiteitenplan bevers Veerstraat 49 te Boxmeer. Econsultancy, Boxmeer.

Sanders, R.M., 2019. Rapportage gebruik ontheffing faunabeheer bevers Veerstraat 49 te Boxmeer. Econsultancy, Boxmeer.

Jansman, H.A.H., G.A. de Groot, M.E.A. Broekmeyer & D.R. Lammertsma, 2016. Status Bever in Nederland. Kaders om te komen tot bevermanagement. Wageningen Environmental Research (Alterra), Wageningen.

Dijkstra, V. & E. Polman, 2018. Voorbeeldendocument bevermaatregelen. Rapport 2018.24. Zoogdiervereniging, Nijmegen.